

Revolutionaire woningen die geschiedenis schreven

UNESCO-iconen

Erfgoed kent vele lagen: van gemeentelijk monument tot rijksmonument, maar de hoogste erkenning is een plek op de UNESCO-Werelderfgoedlijst. Daarop prijken niet alleen eeuwenoude monumenten, maar ook revolutionaire woonhuizen uit de 20e eeuw. Sinds 2000 hoort het Rietveld Schröderhuis in Utrecht daarbij – een compact maar grensverleggend gebouw waarin de idealen van De Stijl tastbaar werden.

TEKST: NATASCHA DRABBE

Rietveld Schröderhuis (collectie Centraal Museum, Utrecht, foto Stijn Poelstra).

Foto boven:
Casa Museo
olivettiana in het
halfondergrondse
gebouw Talponia
(foto Gianluca
Giordano).

Foto onder:
Villa Savoye (foto
Jean-Christophe
Ballot).

Huizen zijn veel meer dan muren en daken

Hufeisensiedlung, is tot op de millimeter in oude luister hersteld. Kleurrijke gevels, licht en luchtige kamers, een tuin die deel uitmaakt van de stedelijke planning – alles ademt de sociale idealen van architect Bruno Taut. De Hufeisensiedlung, ontworpen met stedenbouwkundige Martin Wagner, was een revolutie in volkshuisvesting. Betaalbare woningen in een groene setting, ver weg van donkere achterbuurten. Sinds 2008 staat de wijk op de UNESCO-lijst. Taut's Heim laat je dat erfgoed letterlijk beleven en kreeg in 2013 de Europa Nostra Prijs voor de zorgvuldige restauratie.

Villa Tugendhat

In Brno, Tsjechië, staat een villa die zijn tijd ver vooruit was. Ludwig Mies van der Rohe en Lily Reich ontwierpen Villa Tugendhat in 1930 als een toonbeeld van modernisme. Geen dragende muren meer, maar een open plan met een stalen skeletconstructie.

UNESCO nam eerst vooral losse gebouwen op in de lijst, later ook ensembles en oeuvres, zoals het Bauhaus in Duitsland of de werken van Le Corbusier. In 2018 kwam daar 'Ivrea, Industriestad van de 20e eeuw' bij. De recente opname van Casa Museo Olivettiana in Ivrea in het internationale Iconic Houses-netwerk is een mooie aanleiding om een reeks Europese UNESCO-wooniconen te belichten.

Talponia

In Ivrea, de Italiaanse stad waar typemachines ooit de toon zetten, ontwierpen Gabetti en Isola in 1968 een wooncomplex dat net zo visionair was als de producten van Olivetti. Talponia, liefkozend de 'Mollenheuvel' genoemd, ligt deels ondergronds en strekt zich als een slingerend lint 300 meter uit door het landschap.

Het gebouw was bedoeld als tijdelijke huisvesting voor me-

dewerkers van Olivetti. Licht overstroomt de appartementen door de lange glazen gevels. De gemeenschappelijke ruimtes ademen de sociale idealen van Adriano Olivetti die werk, welzijn en architectuur wilde verbinden.

Talponia is particulier bewoond, maar rondleidingen bieden nog altijd een blik in dit fascinerende experiment dat inmiddels deel uitmaakt van UNESCO's werelderfgoed.

Villa Savoye

Wie de naam Le Corbusier hoort, denkt al snel aan strakke lijnen en rationele ontwerpen. Zijn Villa Savoye, gebouwd in 1931 in Poissy nabij Parijs, vat zijn beroemde 'vijf punten van moderne architectuur' samen. Pilotis tillen het huis van de grond, waardoor de natuur er onderdoor stroomt. Binnen zorgen een skeletstructuur en niet-dragende muren voor vrijheid in de plattegrond.

Binnen vloeien ruimtes in elkaar over, gescheiden door marmer, exotisch hout en vooral de beroemde halfdoorzichtige onyxwand. Gigantische ramen verdwijnen met één druk op de knop in de vloer, waardoor binnen en buiten in elkaar overlopen. Ook het meubilair waaronder de iconische Tugendhat-stoel komt van de hand van Mies en Reich. Sinds 2001 erkent UNESCO de villa als Gesamtkunstwerk van avant-gardistisch wonen.

Laubenganghäuser

Waar Bauhaus vaak geassocieerd wordt met kunst en design, draaide het in Dessau juist ook om sociale woningbouw. De Laubenganghäuser uit 1930, ontworpen door Hannes Meyer, waren bedoeld voor arbeiders.

Dit waren de eerste galerijflats ter wereld, met sobere vormen, collectieve voorzieningen en open galerijen die niet alleen licht, maar ook sociale ontmoeting brachten. Functioneel, betaalbaar en toch esthetisch: ze belichamen

de Bauhaus-gedachte 'kunst en techniek: een nieuwe eenheid'. Sinds 1996 staan ze samen met andere Bauhaus-monumenten op de UNESCO-lijst, als blauwdruk voor sociale woningbouw wereldwijd.

Rietveld Schröderhuis

Aan de rand van Utrecht staat misschien wel het beroemdste woonhuis van Nederland: het Rietveld Schröderhuis uit 1924. Architect Gerrit Rietveld ontwierp het in nauwe samenwerking met Truus Schröder, die het

Foto boven:
Historische tegelkachel
in de slaapkamer van
Taut's Heim (foto ©
www.tauts-heim.de).

Foto onder:
Woonkamer in Villa
Tugendhat (foto Els
Zweerink voor Iconic
Houses).

De horizontale ramen laten het licht in brede stroken binnen en het platte dak fungeert als dakterras. In 2016 werd de villa toegevoegd aan de reeks van 17 Le Corbusier-gebouwen die UNESCO erkent. Daarmee is zijn bijdrage aan het moderne wonen wereldwijd onbetwist vastgelegd.

Taut's Heim

Niet vaak is overnachten in werelderfgoed mogelijk. In Berlijn kan het; Taut's Heim, een huis uit 1930 in de

Ervaar visie op hoe leven zelf ingericht kan worden

Foto boven:
Laubenganghäuser
(fotopidea WERBEAGENTUR
GmbH).

Foto hiernaast:
Casa Milà-La Pedrera
Apartement (foto Fundació
Catalunya La Pedrera).

huis ook bewoonde. De bovenverdieping is één grote ruimte, flexibel in te delen dankzij schuif- en draaibare wanden – ongekend in die tijd. De strakke vlakken in wit, grijs en zwart worden geaccentueerd door primaire kleuren, een directe vertaling van de principes van De Stijl naar een leefomgeving. Rietveld ontwierp ook het interieur en de meubels, waaronder de beroemde rood-blauwe stoel. Sinds 2000 staat het huis op de UNESCO-Werelderfgoedlijst.

Casa Milà

Barcelona staat vol met gebouwen van Antoni Gaudí, maar Casa Milà (1912), beter bekend als La Pedrera, is misschien wel het meest intrigerend. De gevel golft als versteende zee

en het dak is een sculpturaal landschap van schoorstenen en torens.

Binnen zorgen twee grote binnenplaatsen voor daglicht en ventilatie, terwijl het ijzer-en-steenskelet vrije plattegronden mogelijk maakte – revolutionair in die tijd. Sinds 1984 staat Casa Milà op de Werelderfgoedlijst, samen met andere Gaudí-werken. Het is een symbool van Catalaans modernisme en een icoon van de stad.

Horta Museum

In Brussel kun je letterlijk door de wereld van Victor Horta lopen. Zijn voormalige woonhuis en atelier, nu het Horta Museum (1901), is een totaalwerk van art nouveau. Gol-

Foto hiernaast:
Hal en trappenhuis
in Victor Horta's
woonhuis (foto: visit.
brussels, Jean-Paul
Remy). ©

Foto hieronder:
Grote Glückerthuis
(Institut
Mathildenhöhe
Darmstadt, foto
Gregor Schuster).

vende lijnen, glas-in-lood, smeedijzer en mozaïeken vloeien samen tot een organische leefomgeving.

Veel originele meubels en details zijn behouden, waardoor bezoekers niet alleen een museum, maar ook een leefwereld ervaren. Samen met drie andere Horta-huizen staat het sinds 2000 op de UNESCO-lijst, als hoogtepunt van Europese art nouveau.

Grote Haus Glückert

Op de Mathildenhöhe in Darmstadt, waar rond 1900 kunstenaars een visionaire kolonie vormden, staat het Große Haus Glückert (1901). Ontworpen door Joseph Maria Olbrich diende het als showroom voor moderne meubelen.

De monumentale gevel met omegapoort en asymmetrische ramen ademt de invloed van Louis Sullivans credo 'form follows function'. Binnen wordt de vernieuwingsdrang zichtbaar in de lichte hal, houten lambriseringen en moderne elektrische armaturen. Sinds 2021 staat het samen met andere gebouwen van de Künstlerkolonie op de UNESCO-lijst, als centrum van Europese avant-garde.

Wonen als manifest

Van Gaudí's sculpturale daken tot Rietvelds flexibele woonconcept en Olivetti's sociale experimenten in Ivrea: deze huizen zijn veel meer dan muren en daken. Ze zijn manifesten van hun tijd, architectuur waarin idealen tastbaar worden.

Wie een UNESCO-huis binnenstapt, ervaart niet alleen design, maar ook een visie op hoe het leven zelf ingericht kan worden.